

Mezőgazdaságunk nehézségei

(Második közlemény)

Vojvodinában a háború előtt két körülmény szabta meg a birtokviszonyok fejlődését: a telepítések és a nagybirtokok. A háború után pedig a földosztás és az 1925-ben bekövetkezett mezőgazdasági válság volt rá döntő hatással. Az első két tényezőről és a mezőgazdasági válságról már többször irtunk, így a jelen cikkben velük nem foglalkozunk. Amit méltatni akarunk a földosztás, amelynek ismerete nélkül a mai állapotokat nem érthetjük meg és nem találhatjuk meg a kiutat a mai nehéz helyzetből, amely Vojvodina összlakosságára mondhatni egyképen nehezedik.

1.

A földosztásról és a vele kapcsolatos kérdésekről kevés átfogó és tárgyilagos írás jelent meg. Ide számíthatjuk többek között részben Csuka János cikkét (Kalangya 1938.) és Dr Ristić Teofan könyvét,* míg egészében Botics Milorad tanulmányát.** Az utóbbinak egyrészt az a körülmény ad nagy fontosságot, hogy a Szociálpolitikai Minisztérium hatáskörébe tartozó Központi Munkaközvetítő Hivatal havi közlönyében látott napvilágot, vagyis a benne foglaltak a hivatalos állásponttal egyező véleményt képviselnek, másrészt pedig az, hogy az ismertetett adatok nem a Dunabánságra vonatkoznak, hanem Vojvodinára és ez képezi a tanulmány különös értékét.

2.

Vojvodina történetéből világosan kitűnik, hogy minden nemzeti, vagy szociális mozgalom a föld birtoklásában, ill. a földnélküliségben gyökerезik. Az agrárkérdés itt mindég időszerű volt. A födbirtokok igazságosabb fölosztása, azaz a birtokon kívüliek és a birtokon belüliek egymásközi ellentéte nem egyszer robbant ki véres összeütközésekbe. A jelentős ezekben a harcokban az a tény, hogy az egymással évszázadokon át farkasszemet néző táborokon belül a nemzetiségi különbség alig jutott kifejezésre, vagy semmiféle szerepet nem játszott. Azonban mégis sikerült nem egyszer ezt a kérdést — fölülről — arcélbomlasztóvá kiélezni és bár az ilyen állapot 1914-ig mindig csak rövid ideig tartott, elég volt ahhoz, hogy a már-már sikerre vezető mozgalmakat mellékvágányra futtassa. Az 1918 utáni földosztás — mint Botics írja említett cikkében — éppen azért, mert kimondott célja nem a nagybirtokok végleges fölszámolása volt (hisz azok, ha kisebb mértékben, még ma is virulnak), hanem a gazdasági mozzanatokon túl politikai jellegű is volt; nem válhatta be sem az állam, sem az idetelepítettek, sem az őslakosság által hozzáfűzött reményeket.

3.

Tomics Jása írja „Hogyan osszuk a földet“ c. könyvében,

* Dr Ristić Teofan: Rezultati agrarne reforme, Zagreb 1938.

** Botić Milorad: Poljoprivredni radnici u Bačkoj. „Socijalni Arhiv“ 1938. I. 101 old.

hogy háború előtt a középbirtokok főképp német és szerb kézen voltak, míg a földnélküliek — 1910-ben Vojvodina lakosságának 38%-a — legnagyobb részét magyarok adták. A helyzet, különösen ami az utóbbi illeti, nem változott meg lényegesen és éppen ezért áll a földnélküliek sorsáról való gondoskodás — újabb földosztás és nagyarányú közmunkák, iparosítás révén — a kultúrkérdések mellett a kisebbségi program előterében. És mert az állam létének, fejlődésének legbiztosabb záloga polgárainak megelégedettsége, a földkérdés ismerete, annak mihamarabbi megoldása elsődrendű nép és államérdek. És minden magát a fenti célok szolgálatába állítani akaró mozgalom, vagy párt csak akkor képviseli ezeket az érdekeket igazán, csak akkor számíthat sikerre, ha következetesen harcol a földkérdés megoldásáért, amelynek tengelyében a fejlődést gátló nagybirtokok teljes megszüntetése áll.

4.

De vegyük a tényeket.

Vojvodinában a földosztás 1921-ben kezdődött. A kiszemelt földterület nagysága kerekén 650 ezer katasztrális hold volt (400 ezer hold szántóföld). Megyénként Bánátra 277 ezer, Bácskára és Baranyára 373 ezer esett. A földet 100 ezer család között osztották föl a következő módon:

	t e l e p e s e k		ő s l a k ó k		ö s s z e s e n*	
	családok száma	földterület**	családok száma	földterület**	családok száma	földterület**
Bánát	6.903	49.138	39.966	138.433	46.869	187.570
Bácska és Baranya	8.181	69.408	94.954	130.029	53.135	199.437
Vojvodina	15.084	118.546	84.920	268.462	100.004	387.007

Százezer család 387 ezer holdat kapott. Ezekből a számokból kitűnik, hogy egyrészt a földosztás alá eső földterület 41%-a a nagybirtokosok kezén maradt, másrészt, hogy a földnélküliek kétharmadának tovább is a régi sors jutott osztályrészül.

Ez a két tény társadalmi szempontból hatalmas tehertételt képez és a súlyosabb részt nem a földnélküliek, hanem a hűbérrendszerből ittmaradt, ma már tőkés alapon működő nagybirtokok jelentik, mert azok azért, hogy megmaradásukat csakis reakciós kormányzat biztosíthatja, mindenfajta népellenes irányzatnak bőkezű támogatói. Ezért politikailag minden fejlődés ellenségei, gazdaságilag pedig akadályozzák a falu népének boldogulását.

Amint látjuk a telepések átlag 7.9 holdat kaptak, az őslakók 3.1 holdat. Családonként ez kevés. Ha hozzávesszük még azt is, hogy a földhözjutottak legnagyobb része csak munkaerejéért rendelkezett, nem kell csodálkoznunk azon a szomorú képen, amit Botics rajzol az agrárföld tulajdonosainak sorsáról. Az igazság kedvéért el kell ismernünk, hogy néhány telep megállta a helyét.

* Dr Ristić adatai

** holdakban

de le kell szögeznünk, hogy ennek főoka a hathatós anyagi támogatás volt.

Az öslakók ajándékföldje azért mutat ilyen kis átlagot, mert az a legtöbb esetben házhelyet jelentett.

A kérdésre, hogy miért nem osztották föl a földnélküliek között az egész rendelkezésre álló földet, Botics a következő választ adja:

„A földosztás által kezdetben foganatosított intézkedések fokozatosan enyhültek, ahogy a paraszt tömegek mozgolódása alábbhagyott, ahogy az állam viszonyai rendeződtek (a hatalom megszilárdult), ahogy a nagybirtokosok befolyása az államban nőtt és az egész világon a reakciós hatalmak erősödtek . . . A meghagyható legnagyobb földterület kiterjedése (maximum) allandóan nagyobbodott. Különböző elnevezéseket találtak ki, mint „szűkebb maximum“, „szélesebb maximum“, „szuper maximum“ . . . Így különféle megokolásokkal sok nagybirtok maradt meg . . . A csókai 4 ezer holdnyi Lédener féle mintagazdaság amelyen virágokat termelnek (az angol lordok számára). Bácskában a Dungserszki testvérek nagybirtokai . . . Baranyában a beljei állami birtok . . . A földreform ellenére a nagybirtok továbbra is fennmaradt . . . míg másrészt a földigénylők kevés földet kaptak, amelyből nem képesek megélni . . .”*

Említettük, hogy a földosztás végeredménye nem kielégítő. Botics adatai szerint máig közel 20 ezren hagyták ott földjüket, mert akár tőkehiány miatt, akár a föld, éghajlat stb. ismerete nélkül nem tudtak azon megélni. A földet nagyjából bankok, kereskedők, jegyzők vásárolták össze. „Ha mind a földet fölosztották volna — írja Botics — akkor több föld birtokában könnyebben álltak volna ellen a válságnak és a nehézségeknek“** és a nagybirtokok nyomása nélkül ma a helyzet nem lenne olyan súlyos és oly kilátástalan tízezrek számára.

5.

A helyzet ma olyan, hogy az új földosztás kérdése egyre égetőbbé válik. Ez elsősorban érdeke azoknak, akik eddig nem jutottak földhöz, vagy keveset kaptak, másrészt ez mezőgazdaságunk és vele kapcsolatban egész társadalmunk továbbhaladásának előfeltétele. Ezt bizonyítják a múlt számunkban közölt adatok is. Ha azokat megverészenként fölbontva nézzük, a helyzet a következő:

	Bánát		Bácska		Baranya	
	a birtokosok	a föld	a birtokosok	a föld	a birtokosok	a föld
	%-áé	%-a	%-áé	%-a	%-áé	%-a
5 hekt.-ig	58	18	64	16	66	18
20 „	36	48	29	39	31	40
50 „	5	20	6	25	2	6
50 és több	1	14	1	20	1	36

Amint látjuk Bácskában a legerésztelenebbek a birtokviszonyok, míg a középbirtokok Bánátban a legerősebbek. Mindezt összevetve a földosztás nem szüntette meg sem a nagybirtok-

* Botić idézett cikk 109—110 old.

** Botić idézett cikk 110 old.

kokat, sem a szegénységet — sok esetben éppen ellenkező hatása volt.

6

Hibába esnénk azonban, ha pusztán a birtokolt föld nagyságából ítelnék meg a földművelő lakosság helyzetét és más fontos tényezőket, mint pl. az állatállomány, a vetemény fajtája, stb. figyelmen kívül hagynók. Sajnos ezekre vonatkozólag nincsenek teljesen megfelelő adataink.

A Dunabánságban volt*

	ló	marha	dísznó	juh	kecske
1921-ben	360.727	648.388	1.318.238	1.033.055	22.171
1937-ben	362.763	455.252	1.034.939	954.148	42.865
	méhkas	tyúk	kacsa	liba	pulyka
1921-ben	68.798	4.071.695	252.641	394.802	132.318
1937-ben	122.891	5.464.974	423.541	686.542	211.116

A fenti számokból láthatjuk, hogy a loállomány minden elégtelenség ellenére (gazdaságunkint átlag 1.1 ló) nem nőtt érdemlegesen, a marhaállomány érzékenyen csökkent (gazdaságunkint átlag 0.3 borjú, 0.6 fejős tehén, 0.4 igavonó marha). Fogyott a dísznók és juhok száma is. Nőtt a kecskék és a szárnyasok száma. A kép meglelel annak, amit Mirkovics Mijó a parasztság elszegényedésével kapcsolatban mond. *A nagy állatok száma fogy, az aprójószágállomány nő.* A legfontosabb táplálkozási cikkek közül 1930-ban gazdaságunkint jutott 353 liter tej, 442 drb tojás és 60 deka méz. *Gazdaságunkint és évente.*

Ez a tejjel inézze folyó Kánaán, Európa néhai éléstárának mai szomorú, számszerű valósága.

A gazdaságok majd két-harmada életképtelen, az állatállomány sem a munkához, sem a trágyázáshoz nem elég, modern gazdálkodáshoz (műtrágya, gépek stb.) nincs tőke és a táplálkozás, ha tekintetbe vesszük a nagyarányú kivitelt, az elképzelheténél is csak rosszabb lehet, mert állati fehérje (tej, tojás, hús) csak ritkán kerül falusi asztalokra.

7.

Sürgős segítségre van szükség, amint azt a most lefolyt báni tanácsülés is megállapította. Különösen megdöbbenő adatokat tartalmazott Dr. Jojkics Vladan jelentése, amely az egészségügygel és a népszaporulattal foglalkozott.

És minden bajnak gyökere a kibírhatatlan gazdasági helyzet. Az orvoslás módjaira már előző cikkeinkben rámutattunk. Szemléletünk helyességét bizonyítja, hogy életünk bármelyik oldalát vettük is szemügyre, mindenütt ugyanazt találtuk. A valóságot kutattuk, a mi mai valóságunkat s igyekeztünk azt olvasóinkhoz minél közelebb hozni.

PÁLICS MIKLÓS

* Statistički Godišnjak 1929, 1934—1935, 1936, 1937